

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026-YIL

OKTABR / 10-SON, I-QISM

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

OpenAIRE

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, oktabr.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

LEARNING TRAJECTORIES OF INCLUSIVE LEARNERS IN AN INTENSIVE PEER-TO-PEER LEARNING ENVIRONMENT: POOL-TO-MAIN-TRACK TRANSITION AND PERSISTENCE	9
Ibrojimova Nodira	
DON MAHSULOTLARI KORXONALARIDA RESURSLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	14
Aipova Iroda Ikramovna	
BOSHQARUV HISOBOTI SIFATINI BAHOLASH, ICHKI NAZORAT VA AUDIT MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	18
Eshniyazova Yulduz Yuldashbayevna	
KONTREYLER TASHISHLARINI TASHKIL ETISHDA YUK OQIMLARINI TRANSPORT TARMOG'I BO'YICHA TAQSIMLASH.....	22
Yakupbayev Xamid, Myxamedova Ziyoda, Boboyev Diyor	
QUYOSH ENERGIYASI ASOSIDAGI NAMLANTIRISH-BUG'LANTIRISH USULIDAGI CHUCHUKLASHTIRISH TEXNOLOGIYALARI: TIZIM VA KOMPONENT DARAJASIDAGI INNOVATSIYALARNING TAHLILIIY SHARHI.	28
G'afurova Marjona Tolib qizi	
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА ПРИ ОЦЕНКЕ КРЕДИТНОГО РИСКА В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ	34
Джуманиязов Икрам Каримбаевич	
BANK RISKLARINI BOSHQARISHDA INTELLEKTUAL TEXNOLOGIYALAR: XORIJIY TAJRIBA VA O'ZBEKISTONDA BARQAROR MOLIVAVIY RIVOJLANISH UCHUN YO'NALISHLAR	40
Mirsoatov Alisher Qudratullayevich	
ОПТИМИЗАЦИЯ ПРОЦЕССА ПОЛУЧЕНИЯ ГЛАСПИРИНА.....	48
Р. К. Каримов, С. С. Саидов, Ф. Ахмедова	
O'ZBEKISTONDA VALYUTA SIYOSATI ORQALI IQTISODIY RIVOJLANISHNI TA'MINLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	53
Norbaeva Muxlisa Akram qizi	
MARKAZLASHTIRILGAN KAPITAL QO'YILMALAR HISOBIGA MOLIVALASHTIRILADIGAN QURILISH OBYEKTLARIDA XARAJATLAR TARKIBINING DINAMIK TAHLILI.....	63
Bozorov Bobur Haqberdiyevich	

UO'K: 338.5:69.003(575.1)

MARKAZLASHTIRILGAN KAPITAL QO'YILMALAR HISOBIGA MOLIYALASHTIRILADIGAN QURILISH OBYEKTLARIDA XARAJATLAR TARKIBINING DINAMIK TAHLILI

Bozorov Bobur Haqberdiyevich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: Maqolada markazlashtirilgan kapital qo'yilmalar hisobiga moliyalashtiriladigan qurilish obyektlarida xarajatlar tarkibi uch darajada – asosiy kapitalga investitsiyalar, qurilish tarmog'i va pudratchi korxona darajasida – dinamik tahlil qilingan. 2019–2025-yillar ma'lumotlari asosida investitsiyalar tarkibida qurilish-montaj ishlari ulushining oshishi, qurilish ishlari hajmi o'sishining narx va real hajm omillari bo'yicha dekompozitsiyasi, resurslar narxlar tarkibining o'zgarishi hamda 2026-yilgi dasturdagi solishtirma qiymat normativlari tahlil qilingan. 2020–2022-yillarda qurilish hajmi nominal o'sishining 53–59 foizi narx omili hisobiga shakllangani, dizel yoqilg'isi va armatura kabi resurslar narxi sement va betonga nisbatan 4–8 barobar tez oshgani aniqlangan.

Kalit so'zlar: xarajatlar tarkibi, qurilish-montaj ishlari, narx omili, real hajm, qurilish materiallari, solishtirma qiymat, xarajat sig'imi, elastiklik.

Аннотация: В статье проведён динамический анализ структуры затрат на объектах, финансируемых за счёт централизованных капитальных вложений, на трёх уровнях: инвестиций в основной капитал, строительной отрасли и подрядного предприятия. На данных 2019–2025 гг. проанализированы рост доли строительно-монтажных работ в инвестициях, декомпозиция роста объёма строительных работ на ценовой и реальный факторы, изменение цен на ресурсы и нормативы удельной стоимости программы 2026 г. Установлено, что в 2020–2022 гг. 53–59% номинального роста объёма строительства сформировано ценовым фактором, а цены на дизельное топливо и арматуру росли в 4–8 раз быстрее, чем на цемент и бетон.

Ключевые слова: структура затрат, строительно-монтажные работы, ценовой фактор, реальный объём, строительные материалы, удельная стоимость, затратноёмкость, эластичность.

Abstract: The article provides a dynamic analysis of the cost structure of projects financed through centralized capital investment at three levels: fixed capital investment, the construction sector and a contractor enterprise. Using 2019–2025 data it examines the rising share of construction and installation works in investment, the decomposition of construction output growth into price and real volume effects, changes in resource prices and the unit cost norms of the 2026 programme. In 2020–2022, 53–59% of nominal construction growth was due to prices, and prices of diesel fuel and rebar rose 4–8 times faster than those of cement and concrete.

Keywords: cost structure, construction and installation works, price effect, real volume, building materials, unit cost, cost-to-revenue ratio, elasticity.

KIRISH

Markazlashtirilgan kapital qo'yilmalar hisobiga moliyalashtiriladigan qurilish obyektlarining qiymati bir qator xarajat elementlaridan tashkil topadi: qurilish-montaj ishlari, uskunalar, loyihalash va boshqa kapital xarajatlar. Qurilish-montaj ishlari tarkibida esa materiallar, mehnat, mashina va mexanizmlar hamda ustama xarajatlar ajratiladi. Ushbu elementlarning har biri o'z narx dinamikasiga ega. Shu sababli xarajatlar tarkibining o'zgarishi obyekt qiymatining narxlar oshishiga sezgirligini belgilaydi. Masalan, investitsiyalar tarkibida qurilish-montaj ishlari ulushi oshsa, obyekt qiymati ichki qurilish materiallari bozoriga, uskunalar ulushi oshsa – valyuta kursiga ko'proq bog'liq bo'ladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Qurilishda xarajatlar tarkibi va uning narx shakllanishiga ta'siri klassik qurilish iqtisodiyoti adabiyotida keng yoritilgan. P. Xillebrandt qurilishda narx mahsulot yaratilishidan oldin, buyurtma asosida belgilanishini va shu sababli u xarajatlarning kutilayotgan qiymatini ifodalashini ta'kidlagan [1]. U. Baumol mehnat unumdorligi sekin o'sadigan tarmoqlarda mahsulot narxi o'rtacha narxlardan tezroq oshishini ko'rsatgan [2]. Qurilish qiymati eskalatsiyasini resurs guruhlari indekslari orqali baholash AACE International tavsiyalarida uslubiy jihatdan asoslangan [3]. Qurilish loyihalarida xarajatlar oshishining sabablari bo'yicha empirik tadqiqotlarda materiallar narxining oshishi va loyiha o'zgarishlari asosiy omillar sifatida qayd etilgan [4; 5].

Mahalliy tadqiqotlarda qurilish korxonalarida investitsiyalar va xarajatlarni boshqarish masalalari o'rganilgan. I. O. Karimov qurilish sohasida investitsion faoliyatni shakllantirish [6] va qurilish sanoati korxonalarining investitsion jozibadorligiga ta'sir etuvchi omillarni baholash [7] masalalarini tadqiq etgan. Uy-joy qurilishida eskrou mexanizmlarini joriy etish orqali moliyaviy shaffoflikni ta'minlash yo'llarini ham ko'rsatgan [8]. Muallifning tadqiqotlarida korporativ boshqaruvning qurilish korxonalari iqtisodiy samaradorligiga ta'sirini baholashning nazariy yondashuvlari [9] va samaradorlikni baholash ko'rsatkichlari tizimi [10] ishlab chiqilgan. Biroq markazlashtirilgan mablag'lar hisobidan quriladigan obyektlarda xarajatlar tarkibining dinamikasi uch darajada birgalikda tahlil qilinmagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda tarkibiy tahlil, dinamika qatorlari va indeks usullari qo'llanildi. Qurilish ishlari hajmi o'sishini narx va real hajm omillariga ajratish uchun indeks usulining quyidagi formulalari ishlatildi:

$$\Delta Q = Q_1 - Q_0; \Delta Q_p = Q_1 - Q_0 / I_p; \Delta Q_r = Q_1 / I_p - Q_0, \quad (1)$$

bu yerda Q_0 va Q_1 – bazis va joriy yildagi nominal hajm, I_p – narxlar indeksi, ΔQ_p – narx omili ta'siri, ΔQ_r – real hajm omili ta'siri. Pudratchi korxona darajasida xarajatlarning tushumga elastikligi $E = \Delta \ln S / \Delta \ln T$ formulasi bilan aniqlandi, bu yerda S – sotilgan ishlar tannarxi, T – sof tushum. Axborot bazasi sifatida Milliy statistika qo'mitasining asosiy fondlar turlari bo'yicha investitsiyalar [11], qurilish ishlari [12] va narx indekslari [13] ma'lumotlari, 2026-yilgi dasturning manzilli ro'yxatlari [14] hamda "Trest 12" AJ yillik hisobotlari [15] ishlatildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Makro darajadagi tahlil asosiy kapitalga investitsiyalarning asosiy fondlar turlari bo'yicha tarkibidan boshlandi. 2019–2024-yillarda investitsiyalar tarkibida mashina, asbob-uskuna va inventarlar ulushi 54,8 foizdan 47,6 foizga pasaygan, noturar joylar va inshootlar ulushi esa 28,9 foizdan 35,2 foizga oshgan. Qurilish-montaj ishlarining investitsiyalardagi ulushi 2019-yildagi 40,2 foizdan 2022-yilda 49,2 foizga ko'tarilib, 2024-yilda 44,9 foizni tashkil etgan [11]. Bu tarkibiy siljish investitsiyalarning tobora katta qismi qurilish-montaj ishlariga to'g'ri kelayotganini, demak, qurilish resurslari narxining kapital qo'yilmalar qiymatiga ta'siri kuchayayotganini anglatadi. Markazlashtirilgan mablag'lar hisobidan quriladigan maktablar, shifoxonalar, muhandislik tarmoqlari va yo'llar aynan noturar bino va inshootlar toifasiga kiradi (1-jadval).

1-jadval

Asosiy kapitalga investitsiyalarning asosiy fondlar turlari bo'yicha tarkibi (2019–2024-yillar), %¹

Ko'rsatkichlar	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Jami investitsiyalar, trln so'm	195,9	210,2	239,6	266,2	356,1	507,5
Uy-joy	10,5	11,0	10,0	11,3	12,1	8,8
Noturar joylar va inshootlar	28,9	31,0	35,6	38,2	33,6	35,2
Mashinalar, asbob-uskuna va inventarlar	54,8	52,6	49,6	45,7	47,4	47,6
Boshqa kapital xarajatlar	5,8	5,4	4,7	4,8	6,9	8,4
Qurilish-montaj ishlarining ulushi	40,2	43,4	44,5	49,2	46,1	44,9

Mashina va uskunalar ulushining pasayishi kapital qo'yilmalarning valyuta kursiga sezgirligini biroz kamaytirgan, biroq ichki qurilish materiallari bozori narxlariga sezgirligini oshirgan. Ijtimoiy obyektlarda texnologik uskunalar odatda alohida rejalashtiriladi: masalan, 2026-yilgi dasturda umumta'lim maktablarini

1 Manba: Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif hisob-kitoblari.

jihozlash uchun 400 mlrd so'm ajratilgan [14]. Shu sababli bunday obyektlarning qurilish qismi uchun ichki resurslar narxlari asosiy omil hisoblanadi.

Tarmoq darajasida bajarilgan qurilish ishlari hajmining nominal o'sishi (1) formulalar bo'yicha narx va real hajm omillariga ajratildi (2-jadval).

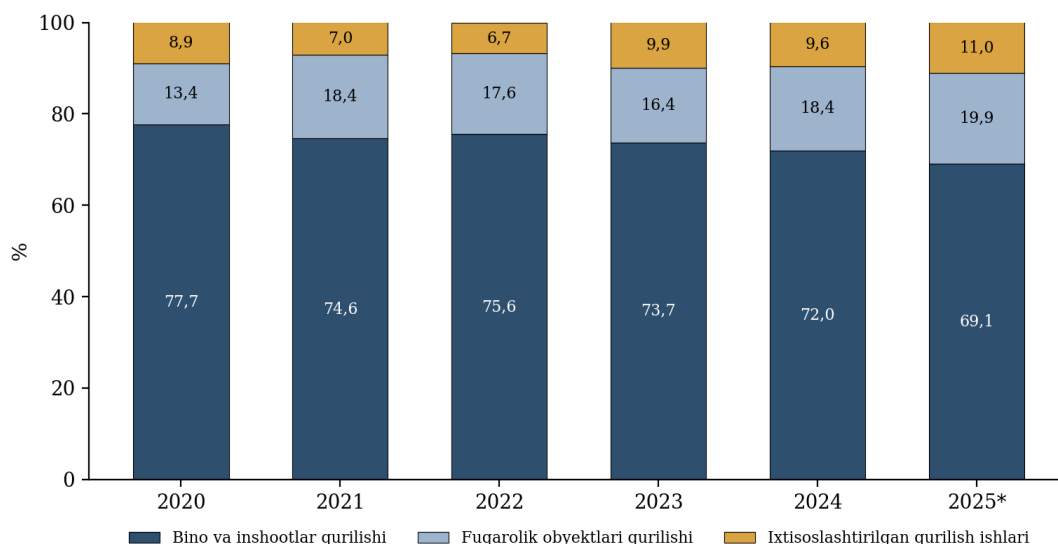
2-jadval

Bajarilgan qurilish ishlari hajmi o'sishining narx va real hajm omillari bo'yicha dekompozitsiyasi²

Ko'rsatkichlar	2019	2020	2021	2022	2023*	2024	2025
Qurilish ishlari hajmi, trln so'm	71,2	88,1	107,5	130,8	222,9	259,7	313,9
Nominal o'sish, %	139,2	123,9	122,0	121,7	170,5	116,5	120,9
Real o'sish, %	122,9	109,5	106,8	106,6	107,0	110,0	114,2
Narxlar indeksi, %	114,4	111,9	110,6	111,8	108,0	107,6	105,2
Mutlaq o'sish, trln so'm	20,0	17,0	19,4	23,3	92,1	36,7	54,2
shu jumladan: narx omili	9,0	9,4	10,3	13,8	–	18,3	15,5
real hajm omili	11,1	7,6	9,1	9,5	–	18,4	38,7
Narx omilining ulushi, %	44,7	55,2	53,2	59,3	–	49,9	28,6

Natijalar muhim qonuniyatni ko'rsatadi. 2020–2022-yillarda qurilish ishlari hajmi nominal ifodada har yili 21–24 foizga oshgan bo'lsa-da, real o'sish 6,6–9,5 foizni tashkil etgan. Nominal o'sishning 53–59 foizi narxlar oshishi hisobiga shakllangan. Boshqacha aytganda, bu davrda qurilishga yo'naltirilgan har bir qo'shimcha so'mning yarmidan ko'pi yangi hajm yaratishga emas, narx o'sishini qoplashga sarflangan. 2024-yilda narx omilining ulushi 49,9 foizga, 2025-yilda esa 28,6 foizga tushgan. Bu qurilish narxlari o'sishining sekinlashgani (105,2 foiz) va real hajm o'sishining tezlashgani (114,2 foiz) bilan izohlanadi [12]. 2020–2025-yillarda qurilish narxlari jamlanma ifodada 69,2 foizga oshgan. 2023-yil ko'rsatkichlarini talqin qilishda statistik qamrovning kengaytirilganini hisobga olish zarur: bu yilgi implitsit deflyator narx dinamikasini emas, balki qamrov kengayishini aks ettiradi.

Qurilish tarmog'ining ichki tarkibi ham o'zgarmoqda. Bino va inshootlar qurilishining ulushi 2020-yildagi 77,7 foizdan 2025-yilda 69,1 foizga kamaygan, fuqarolik obyektlari qurilishining ulushi esa 13,4 foizdan 19,9 foizga oshgan [16; 17]. Yo'llar va muhandislik tarmoqlari davlat investitsiya dasturlarining asosiy yo'nalishlari hisoblanadi. Ularning tez o'sishi metall, bitum, yoqilg'i va quvurlarga talabni oshirib, narx bosimini kuchaytiradi (1-rasm).

1-rasm. Qurilish yalpi qo'shilgan qiymatining faoliyat turlari bo'yicha tarkibi, %³

Xarajatlar tarkibining narx xatariga ta'sirini aniqlash uchun asosiy qurilish resurslari narxlarining

2 Manba: Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif hisob-kitoblari. * 2023-yilda statistik qamrov kengaytirilgani sababli dekompozitsiya o'tkazilmagan.

3 Manba: 2-jadval asosida muallif tomonidan tuzilgan. * Yanvar–sentabr.

2021–2026-yillardagi dinamikasi tahlil qilindi. Resurslar narxlari keskin tabaqalangan. Dizel yoqilg'isi 132,8 foizga, elektr energiyasi 74,9 foizga, qum 66,9 foizga, armatura 66,5 foizga qimmatlashgan. Sement narxi esa atigi 16,6 foizga, tovar beton 10,1 foizga, keramik g'isht 0,8 foizga oshgan [13]. Energiya resurslari va inert materiallar narxi sement va betonga nisbatan 4–8 barobar tez oshgan. Oylik o'zgaruvchanlik bo'yicha ham energiya resurslari (standart chetlanish 4,5–4,7 f. p.) ajralib turadi. Qurilish-montaj ishlari narxlarining umumiy o'zgaruvchanligi esa 0,66 f. p. ni tashkil etadi. Demak, umumiy indeks alohida resurslar narxining keskin tebranishlarini "yumshatadi". Alohida obyektlarning, ayniqsa, yo'l va muhandislik obyektlarining narx xatari esa o'rtacha ko'rsatkichlardan ancha yuqori (3-jadval).

3-jadval

Asosiy qurilish resurslari narxlarining o'zgarishi, %⁴

Resurs	2021-y. yanvar – 2026-y. avgust	2025-yil (dek./dek.)	2026-y. yanvar–avgust	Oylik σ , f.p.
Dizel yoqilg'isi	132,8	–3,4	26,6	4,50
Elektr energiyasi	74,9	10,0	–1,3	4,73
Qum	66,9	7,5	–6,5	3,92
Armatura	66,5	–0,3	–2,2	3,40
Shag'al	59,1	10,8	3,6	3,94
Bitum	56,6	0,8	5,5	2,02
Asfalt-beton aralashmasi	26,5	3,0	5,2	2,14
Sement	16,6	5,2	6,3	2,56
Tovar beton	10,1	–2,1	4,6	1,64
Keramik g'isht	0,8	1,9	–8,1	1,08
Materiallar (jami)	44,2	4,8	7,6	0,83
Qurilish-montaj ishlari	63,2	5,6	7,5	0,66

Bu natija xarajatlar tarkibining obyekt qiymatiga ta'siri uchun muhim. Agar obyekt smetasida materiallar to'g'ridan-to'g'ri xarajatlarning 60–70 foizini tashkil etsa, materiallar narxining 10 foizga oshishi smeta qiymatini taxminan 5–6 foizga oshiradi. Yo'l obyektlarida bitum, asfalt-beton va yoqilg'i ulushi yuqori bo'lgani sababli ularning qiymati binolarga nisbatan tezroq oshadi. Binolarda esa sement va beton ulushi yuqori bo'lib, ular nisbatan barqaror narxga ega.

Mikro darajadagi tahlil 2026-yilgi dasturning manzilli ro'yxatlari asosida o'tkazildi (5-jadval). Dasturda turdosh obyektlar uchun yagona solishtirma qiymat normativlari qo'llanilgan: maktabda qo'shimcha o'quv binosi uchun bir o'quvchi o'rni 15,2 mln so'm, maktabgacha ta'lim tashkilotini rekonstruksiya qilish uchun bir o'rin 46,6 mln so'm, bolalar onkogematologiya bo'limi uchun bir o'rin 208,0 mln so'm [14]. Bunday yondashuv dasturni shakllantirishni soddalashtiradi, biroq normativlar yil boshida qat'iylashtirilgani sababli qurilish davomida narxlar oshishi ularning real qiymatini pasaytiradi. 2025-yilgi narx o'sishi (5,2 foiz) saqlansa, bir o'quvchi o'rni uchun belgilangan 15,2 mln so'mlik limitning real qiymati yil oxirida taxminan 14,4 mln so'mga tushadi (4-jadval).

4-jadval

2026-yilgi dasturda ijtimoiy obyektlarning solishtirma qiymat normativlari⁵

Obyekt va ish turi	Quvvat	Limit, mln so'm	Birlik	Solishtirma qiymat, mln so'm
Maktabda qo'shimcha o'quv binosi	480 o'rin	7 296,0	o'quvchi o'rni	15,2
Maktabni mukammal ta'mirlash	740 o'rin	10 360,0	o'quvchi o'rni	14,0
Yangi umumta'lim maktabi	330 o'rin	14 000,0	o'quvchi o'rni	42,4
Maktabgacha ta'lim tashkilotini rekonstruksiya qilish	150 o'rin	6 990,0	o'rin	46,6
Yangi maktabgacha ta'lim tashkiloti	120 o'rin	6 000,0	o'rin	50,0
Yangi oilaviy poliklinika	50 qatnov	3 250,0	qatnov	65,0
Yuqumli kasalliklar bo'limi	40 o'rin	6 400,0	o'rin	160,0
Bolalar onkogematologiya bo'limi	80 o'rin	16 640,0	o'rin	208,0

Solishtirma qiymat normativlari obyektlar murakkabligiga qarab keskin farqlanadi. Ta'lim obyektlarida bir o'rin qiymati 14–50 mln so'm bo'lsa, ixtisoslashtirilgan tibbiyot obyektlarida 160–208 mln so'mga yetadi. Murakkab obyektlarda import materiallar va uskunalar ulushi yuqori bo'lgani uchun ularning qiymati valyuta kursiga ham sezgir. Xarajatlar kimning zimmasiga tushishini aniqlash uchun investitsiyalar va qurilish ishlarining mulkchilik shakllari bo'yicha tarkibi solishtirildi (5-jadval).

4 Manba: Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari (1.11.02.0011) asosida muallif hisob-kitoblari.

5 Manba: PQ-393-son qarorning 4-ilovasi (Andijon viloyati manzilli ro'yxati) asosida muallif hisob-kitoblari.

5-jadval

Asosiy kapitalga investitsiyalar va qurilish ishlarining mulkchilik shakllari bo'yicha tarkibi, %⁶

Ko'rsatkichlar	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Investitsiyalar – davlat sektori	21,7	16,9	17,5	14,2	12,1	10,4
Investitsiyalar – nodavlat sektor	78,3	83,1	82,5	85,8	87,9	89,6
Qurilish ishlari – davlat sektori	5,4	4,5	5,2	3,1	1,2	2,8
Qurilish ishlari – nodavlat sektor	94,6	95,5	94,8	96,9	98,8	97,2

Jadval ma'lumotlari davlat va nodavlat sektorlarining investitsiya hamda qurilish jarayonlaridagi o'zaro to'ldiruvchi rolini ko'rsatadi. 2024-yilda asosiy kapitalga investitsiyalarning 10,4 foizi davlat mulkchiligidagi tashkilotlar hisobiga to'g'ri kelgan bo'lsa, bajarilgan qurilish ishlarida davlat sektori ulushi 2,8 foizni tashkil etgan [18]. Boshqacha aytganda, davlat buyurtmachi sifatida kapital qo'yilmalarni moliyalashtirishni ta'minlaydi, qurilish ishlarining asosiy qismi esa nodavlat pudratchilar tomonidan amalga oshiriladi. Mazkur hamkorlik qurilish jarayonida xususiy qurilish tashkilotlarining faol ishtirokini ta'minlab, ularning tajribasi va imkoniyatlaridan samarali foydalanish imkonini beradi. Shu sababli markazlashtirilgan kapital qo'yilmalar samaradorligi buyurtmachining puxta shartnoma siyosati hamda pudratchilarning moliyaviy barqarorligi va salohiyatini uyg'unlashtirishga bevosita bog'liq.

Obyekt darajasida xarajatlar tarkibining narx xatariga ta'sirini baholash uchun smeta qiymati elementlarining odatiy nisbatlari va ularning xatar manbalari umumlashtirildi. Xarajatlar tarkibida narx xatarining ikki manbai ajralib turadi. Birinchisi – materiallar va mashinalar orqali bozor narxlariga bog'liqlik. Ikkinchisi – ustama xarajatlarning shartli-doimiy qismi orqali qurilish muddatiga bog'liqlik. Shartli-doimiy xarajatlar umumqurilish ishlarida ustama xarajatlarning 50 foizigacha yetadi. Shu sababli qurilish muddatining cho'zilishi narxlar o'zgarmagan holda ham obyekt qiymatini oshiradi (6-jadval).

6-jadval

Qurilish smeta qiymati elementlarining odatiy nisbatlari va ularning narx xatariga sezgirligi⁷

Element	Odatiy nisbat	Narx xatariga sezgirlilik manbai
Materiallar, buyumlar va konstruksiyalar	60–70% (to'g'ridan-to'g'ri xarajatlarda)	Qurilish materiallari bozori, import, logistika
Ishchilarning asosiy ish haqi	15–20%	Mehnat bozori, ish haqi o'sishi
Mashina va mexanizmlarni ishlatish	10–15%	Yoqilg'i, energiya, import texnika
Boshqa to'g'ridan-to'g'ri xarajatlar	1–5%	Transport, chiqindilarni olib chiqish
Ustama xarajatlar	12–20% (to'g'ridan-to'g'ri xarajatlarga)	Qurilish muddati (shartli-doimiy qism 50% gacha)
Smeta foydasi	6–8%	Tender raqobati, shartnoma turi

Mehnat xarajatlari dinamikasi ham xarajatlar tarkibiga ta'sir qilmoqda. Qurilish sohasidagi o'rtacha oylik ish haqi 2020-yildagi 3,12 mln so'mdan 2025-yilda 6,38 mln so'mga, ya'ni 2,0 barobar oshgan. Yillik o'sish 2021-yilda 23,1 foiz, 2025-yilda 9,9 foizni tashkil etgan, 2026-yilning birinchi yarmida esa 16,3 foizga tezlashgan [19]. Ish haqi qurilish-montaj ishlari narxlaridan barcha yillarda tezroq o'sgan. Mehnat unumdorligi o'smagan sharoitda bu smeta qiymatida mehnat xarajatlari ulushining oshishiga olib keladi.

Pudratchi korxona darajasidagi xarajatlar dinamikasi markazlashtirilgan mablag'lar hisobidan murakkab ma'muriy va ijtimoiy obyektlarni quruvchi yirik pudratchi – “Trest 12” AJ misolida tahlil qilindi (7-jadval).

7-jadval

“Trest 12” AJ asosiy faoliyati xarajatlari tarkibining dinamikasi⁸

Ko'rsatkichlar	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Sof tushum, mlrd so'm	719,0	744,4	645,9	1 025,7	1 192,8	3 608,0
Sotilgan ishlar tannarxi, mlrd so'm	652,4	674,6	563,7	930,7	1 072,0	3 446,6
Boshqaruv xarajatlari, mlrd so'm	46,9	55,9	73,9	79,9	95,6	111,5
Xarajat sig'imi (tannarx/tushum), %	90,7	90,6	87,3	90,7	89,9	95,5
Jami xarajatlarda tannarx ulushi, %	93,2	94,3	87,8	91,4	91,8	96,9
Jami xarajatlarda boshqaruv xarajatlari ulushi, %	6,7	7,8	11,5	7,8	8,2	3,1
Tushumning 1 so'miga xarajat, tiyin	97,3	98,1	98,7	98,5	97,9	98,6
Tannarxning tushumga elastikligi	–	0,96	1,27	1,08	0,94	1,06

6 Manba: Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

7 Manba: o'quv adabiyotlari va smeta amaliyoti asosida muallif tomonidan umumlashtirilgan.

8 Manba: “Trest 12” AJ yillik hisobotlari asosida muallif hisob-kitoblari.

Tahlil natijalari pudratchi xarajatlar tarkibining o'ziga xos xususiyatini ko'rsatadi. 2020–2025-yillarda korxona tushumining bir so'miga to'g'ri keladigan xarajatlar 97,3–98,7 tiyin oralig'ida bo'lgan [15]. Jami xarajatlar tarkibida tannarx ulushi 2025-yilda 96,9 foizga yetgan, boshqaruv xarajatlari ulushi esa 11,5 foizdan (2022-yil) 3,1 foizga qisqargan. Tannarxning tushumga elastikligi butun davr bo'yicha 1,03 ga teng: tushum 1 foizga oshganda tannarx 1,03 foizga oshgan. Aynan shu kichik farq besh yil davomida to'planib, xarajat sig'imini 90,7 foizdan 95,5 foizga oshirgan. Boshqaruv xarajatlari hisobiga erishilgan tejam to'g'ridan-to'g'ri xarajatlar sig'imining oshishi bilan deyarli to'liq qoplangan. Pudratchi uchun bu past marjali sharoitda narx xatariga yuqori sezgirlikni anglatadi: 2025-yilda xarajat sig'imining 1 foiz punktga oshishi asosiy faoliyat foydasining 71 foizini yo'qotadi.

Olingan natijalar xarajatlar tarkibi va narx xatari o'rtasidagi bog'liqlikni uch darajada tasdiqlaydi. Makro darajada qurilish-montaj ishlari ulushining oshishi kapital qo'yilmalarni ichki resurslar narxiga sezgirroq qilmoqda. Tarmoq darajasida narx omili ayrim yillarda nominal o'sishning yarmidan ko'pini tashkil etgan. Resurslar narxining kuchli tabaqalanishi esa yagona indeks asosidagi rejalashtirish samarasiz ekanini ko'rsatadi. Mikro darajada yil boshida qat'iylashtirilgan solishtirma normativlar va pudratchining yuqori xarajat sig'imi narx xatarini kreditor qarzdorlik yoki sifat pasayishi shaklida namoyon qiladi. Bu xulosalar U. Baumol nazariyasi [2] va AACE tavsiyalariga [3] mos keladi. Ular qurilish qiymatini resurs guruhlari bo'yicha indekslash zarurligini asoslaydi. Pudratchi korxonalarda esa xarajatlar tarkibini boshqarish korporativ boshqaruv tizimining vazifasi sifatida qaralishi lozim. Muallifning avvalgi tadqiqotida ko'rsatilganidek, raqamli transformatsiya sharoitida boshqaruv mexanizmlari axborot, nazorat va qaror qabul qilish kanallari orqali samaradorlikka ta'sir qiladi [20].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijasida quyidagi xulosalarga kelindi. Birinchidan, 2019–2024-yillarda asosiy kapitalga investitsiyalar tarkibida qurilish-montaj ishlari ulushi 40,2 foizdan 44,9 foizga (2022-yilda 49,2 foizga) oshib, kapital qo'yilmalarning ichki resurslar narxiga sezgirlikni kuchaytirdi. Ikkinchidan, 2020–2022-yillarda qurilish ishlari hajmi nominal o'sishining 53–59 foizi narx omili hisobiga shakllangan, 2025-yilda bu ko'rsatkich 28,6 foizgacha pasaygan. Uchinchidan, 2021–2026-yillarda resurslar narxlari keskin tabaqalangan: dizel yoqilg'isi 132,8 foizga, armatura 66,5 foizga, sement esa 16,6 foizga qimmatlashgan. Qurilish tarkibida fuqarolik obyektlari ulushining oshishi (13,4 foizdan 19,9 foizga) narxi o'zgaruvchan resurslarga talabni oshirmoqda. To'rtinchidan, dastur obyektlari uchun yagona solishtirma normativlar yil boshida qat'iylashtiriladi va narx o'sishini hisobga olmaydi. Beshinchidan, pudratchi darajasida tannarxning tushumga elastikligi (1,03) xarajat sig'imini 95,5 foizgacha oshirgan.

Tahlil asosida quyidagi takliflar ishlab chiqildi: dastur obyektlarining solishtirma qiymat normativlarini obyekt turlari bo'yicha resurs tarkibini hisobga olgan holda (yo'l obyektlari, binolar, muhandislik tarmoqlari) farqlash; normativlarni qurilish-montaj ishlari narxlari prognozi asosida yillik indekslash; smeta va shartnomalarda materiallar, mehnat, energiya va valyuta komponentlarini alohida ajratish; pudratchi korxonalarda xarajat sig'imini obyektlar kesimida monitoring qilish va uni kuzatuv kengashi darajasidagi hisobotlarga kiritish.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 27-dekabrda "2026 — 2028-yillarda O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy va ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-393-son qarori // www.lex.uz/docs/-7955865
2. Baumol W.J. Macroeconomics of Unbalanced Growth: The Anatomy of Urban Crisis // *American Economic Review*. — 1967. — Vol. 57, № 3. — P. 415–426.
3. AACE International. Recommended Practice № 68R-11: Escalation Estimating Principles and Methods Using Indices. — Morgantown: AACE International, 2011.
4. Le-Hoai L., Lee Y.D., Lee J.Y. Delay and cost overruns in Vietnam large construction projects: A comparison with other selected countries // *KSCE Journal of Civil Engineering*. — 2008. — Vol. 12, № 6. — P. 367–377.
5. Assaf S.A., Al-Hejji S. Causes of delay in large construction projects // *International Journal of Project Management*. — 2006. — Vol. 24, № 4. — P. 349–357.
6. Karimov I.O. Qurilish sohasida investitsion faoliyatni shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari // *Muhandislik va iqtisodiyot*. — 2025. — № 3(4). — B. 10–18. — DOI: 10.5281/zenodo.15424017.
7. Karimov I.O. Qurilish sanoati korxonalarining investitsion jozibadorligiga ta'sir etuvchi omillarni baholashning nazariy-uslubiy yondashuvlari. — 2026. — Zenodo: 21359042.
8. Karimov I.O. Uy-joy qurilishida eskrou mexanizmlarini joriy etish orqali investitsion xavfsizlik va moliyaviy shaffoflikni ta'minlash // *Muhandislik va iqtisodiyot*. — 2026. — № 4(3). — B. 7–13.
9. G'iyosov I.K. Korporativ boshqaruvning qurilish korxonalari iqtisodiy samaradorligiga ta'sirini baholashning nazariy

yondashuvlari. – 2026. – DOI: 10.5281/zenodo.22629516.

10. G'iyosov I.K. Qurilish sanoati korxonalarida korporativ boshqaruv samaradorligini baholashning zamonaviy usullari va ko'rsatkichlar tizimi. – 2026. – DOI: 10.5281/zenodo.22636531.

11. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Asosiy fondlar turlari bo'yicha asosiy kapitalga investitsiyalar, 2019–2024-yillar // stat.uz.

12. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. O'zbekiston Respublikasida bajarilgan qurilish ishlari (2025-yil yanvar–dekabr). Press-reliz. – 21.01.2026 // stat.uz.

13. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar va qurilish ishlari bo'yicha narxlar indeksi dinamikasi, ko'rsatkich kodi 1.11.02.0011 // siat.stat.uz.

14. Hillebrandt P.M. Economic Theory and the Construction Industry. – 3rd ed. – London: Macmillan, 2000.

15. "Trest 12" AJ. Emitentning 2021–2025-yillar uchun yillik hisobotlari // Yagona korporativ axborot portali. – openinfo.uz.

16. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. O'zbekiston Respublikasida yalpi ichki mahsulotni ishlab chiqarish. 2024-yil. – Toshkent, 2025 // stat.uz.

17. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. O'zbekiston Respublikasi yalpi ichki mahsuloti, 2025-yil yanvar–sentabr. Press-reliz. – 28.10.2025 // stat.uz.

18. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Mulkchilik shakllari bo'yicha asosiy kapitalga investitsiyalar va qurilish ishlari, 2019–2024-yillar // stat.uz.

19. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Qurilish sohasidagi ish haqi, ko'rsatkich kodi 2.02.02.1410; iste'mol narxlari indeksi, 1.11.01.0002; import narxlari indeksi, 1.11.02.0016 // siat.stat.uz.

20. G'iyosov I.K. Priority directions for improving the corporate governance mechanisms of construction industry enterprises under digital transformation // Econoscitech Integration. – 2026. – Vol. 3, № 9. – P. 355–361. – DOI: 10.5281/zenodo.22773419.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100